

УДК 336.564.2:001.89

*Шовкун І.А.,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

ФІСКАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ БІЗНЕСУ В НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКИ

Податкові стимули для наукових досліджень і розробок (НДР) є поширеним інструментом сприяння інноваційному підприємництву. Науково-дослідні проєкти фінансуються бізнесом задля одержання такого наукового здобутку, впровадження якого забезпечить підвищення продуктивності виробництва, надійності, якості та функціональності продукту або програмного забезпечення. Наукове знання, реалізоване в індустріальному секторі у вигляді виробничих інновацій, у підсумку стає джерелом фінансового достатку та економічного зростання, чинником утвердження конкурентних позицій на ринку. Проте значні витрати, а ще істотна невизначеність і неможливість заздалегідь гарантувати одержання бажаного результату, стримують інвестиції бізнесу в НДР.

Цінуючи суспільну значущість науки, її здатність відкривати шляхи до прискорення зростання та розвитку економіки, уряди багатьох країн не тільки самі вкладають кошти у наукову діяльність, але й заохочують бізнес до цього ж.

Надання податкових пільг означає свідому тимчасову втрату поточних доходів бюджету, на яку держава погоджується заради певної мети. Застосовуючи податкові пільги для стимулювання інноваційної діяльності бізнесу, держава допомагає бізнесу зміцнити фінансову спроможність інвестувати НДР (за кошти, вивільнені від оподаткування) і відтак з вигодою використовувати наукові здобутки у виробництві. Наступне зростання прибутків бізнесу разом відшкодовує державі минулі втрати доходів і тим забезпечує позитивний бюджетний ефект від заходів податкового сприяння.

Розв'язання завдань збереження стійкості української економіки в часи протистояння з російським агресором і майбутньої повоєнної відбудови неможливе без широкого залучення інвестицій в НДР та інновації. Впровадження інновацій за підсумками власних досліджень і розробок виступає чинником підвищення продуктивності та зростання економіки, гарантує посилення опірності національного господарства несприятливим зовнішнім впливам та утвердження його самодостатності в умовах глобальної невизначеності. Задля стимулювання притоку згадуваних інвестицій потребується застосування відповідних механізмів, що забезпечили би

ефективний вплив. Відповідно, актуалізується необхідність перевірки впливовості податкових інструментів для сприяння інвестиціям в НДР.

У попередніх дослідженнях було виявлено як на тлі невинного технологічного прогресу світової економіки українська спрощується, структурно загрузає в первинному секторі [1, 2]. Поточний аналіз показників наукомісткості видів економічної діяльності переробної промисловості України дає уявлення про інноваційний потенціал, а відповідно, і про доцільність вжиття заходів для підвищення її технологічних можливостей. Аналітичні дані демонструють доволі низький загальний рівень наукомісткості та істотне його розшарування між галузями переробної промисловості. Зокрема, статистичні характеристики середнього і медіани коливалися в межах 0,34-0,97% та 0,10-0,31% упродовж періоду спостережень, а розмах варіації у сукупній вибірці перевищував 10%. Показники середнього свідчать про слабкий попит переробних підприємств на НДР порівняно з фірмами в інших країнах [3]. Фармацевтична промисловість (С 21) лідирує за рівнем наукомісткості, випереджаючи наступну за рангом галузь (С 26) у понад 5 разів за показниками середнього, а переробної промисловості загалом – майже у 16. Структурний розподіл витрат на НДР також зсунений у бік фармацевтичної, на яку припадає чи не половина сукупного обсягу цих витрат.

Перевірка гіпотези про те, що витрати підприємств на НДР чутливі до податкової політики, а саме, до змін у податковому навантаженні підприємств, здійснювалася з використанням простих моделей регресії. Результати засвідчили, що інвестиції промислового бізнесу в НДР уразливі до зміни рівня податкового навантаження. Усі галузеві оцінки демонструють негативну реакцію – чим вищою стає ефективна податкова ставка, тим менше коштів вкладається в НДР. Попри однаковість реакції, відмінності між галузями усе ж таки проявляються і стосуються інтенсивності впливу податків. Зокрема, кожен відсоток посилення податкового навантаження призводить до зменшення витрат на НДР приблизно на 31% у виробництві фармацевтичної продукції (С21), 35% – виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (С26), 9% – виробництві інших транспортних засобів (С30). Загалом еластичність реакції на тотожну зміну податкового навантаження у наукомістких видах промислової діяльності проявляється сильніше. Можна очікувати, що заходи податкового стимулювання будуть ефективними передусім у наукомістких секторах.

Отже, оподаткування має значення. Воно впливає на інвестування бізнесом НДР як складової інновацій у наукомістких галузях переробної промисловості. Державна політика здатна відігравати суттєвішу роль у сприянні науково-інноваційному розвитку промисловості. У цьому контексті є доцільним запровадження цільового податкового стимулювання, щоб разом посприяти

збільшенню платоспроможного попиту бізнесу на науковий продукт. Такі стимули покликані активізувати роль бізнесу у структурному розподілі витрат на НДР між ним і державою, а головне – створити позитивні ефекти від розробки та споживання наукових здобутків для зростання економіки.

Список використаних джерел:

1. Єгоров, І.Ю., & Кіндзерський, Ю.В. (Ред.). (2023). *Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України: колективна монографія. – Електрон. дані. – Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». 240 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf>*
2. Шовкун, І. (2022). *Трансформація структури економіки України в умовах війни. Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. праць. Вип. 1 (44). Київ, ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ». С. 133—144. URL: http://tpre.econom.univ.kiev.ua/data/2022_44/zb44_12.pdf*
3. Holt, J., Skali, A., & Thomson, R. (2021). *The additionality of R&D tax policy: Quasi-experimental evidence. Technovation. Vol. 107, 102293. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2021.102293>.*

УДК 658.14: 330.341.1

Шостак Л.В.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і торгівлі,*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ:
АНАЛІЗ ЕВОЛЮЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Інноваційно-інвестиційний розвиток є основним чинником, що визначає конкурентоспроможність бізнесу в сучасному світі, де технологічні інновації та глобалізація змінюють бізнес-середовище. Інвестиції в інновації є необхідністю для компаній, що прагнуть зберегти та розширити свої позиції на ринку. Метою статті є дослідження основних трендів цього розвитку та аналіз впливу еволюції бізнес-моделей на конкурентні переваги підприємств.

Одним із найважливіших трендів сучасного бізнесу є цифровізація. Технології, такі як штучний інтелект, великі дані, Інтернет речей (IoT), блокчейн та хмарні технології, швидко трансформують традиційні бізнес-моделі. Сучасні компанії змінюють свої підходи до ведення бізнесу, інтегруючи ці інструменти для оптимізації внутрішніх процесів і створення нових каналів комунікації з клієнтами.